

## Totaalisen predikatiivin sijasta ja eräistä objektitapauksista.

*Muutoksia pariin tähänastiseen sääntöön.*

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielivaliokunnan kokouksessa 26.2.1945 prof. MARTTI RAPOLA alusti kysymyksen totaalisen predikatiivin sija muodosta, erikoisesti pitäen silmällä partisiippirakenteen yhteydessä käytettävää predikatiivia.

Predikatiivin käyttö on näissä y.m. tapauksissa tähänastisten sääntöjen mukaan kahtalaista: on sekä päätteellistä (genetiivin kaltaista) että päätteetöntä (nominatiivin kaltaista) akkusatiivia; esim.: Luulin hinnan olevan *halvan*, Miehen kerrottiin olleen *väkevän*, Isä käski pojan olla *ahkeran*; mutta: Sanoin olleeni *sairas*, Pinnan tulee olla *sileä*, Pojan ei sallittu olla *laiska*. Setälä puhuu lauseopissaan (112, IV, 5; 120, 5) luonteeltaan objektiivisesta ja subjektiivisesta predikatiivista, ja sen mukaisesti predikatiivin sija riippuisi sen objektiiviseksi tai subjektiiviseksi käsittämisestä, toisaalta myös hallitsevan verbin muodosta.

Käytännössä predikatiivin sääntöjä ei ole aina helppo muistaa eikä soveltaa. Tulee virheitä molempiin suuntiin, käytetään päätteellistä päätteettömän asemesta ja päinvastoin. Vaikka Setälä tuntuu panevan pääpainon sille, että predi-

katiivi yleensä on oleva päätteellisessä akkusatiivissa ja päätteettömän käyttäminen koskee erikoistapauksia, prof. Rapola on, jo useiden vuosien aikana asiaa tarkkailltuaan ja siitä mielipiteensä kerän julkisuudessa esitettyäänkin (ks. Vir. 1939 s. 293—), päätenyt ehdotukseen, että lopetetaan puhuminen predikatiivin objektiivisuudesta ja subjektiivisuudesta sekä sen riippumisesta hallitsevan verbin muodosta ja että partisiippirakenteen yhteydessä olevan sekä *antaa*, *sallia*, *käskeä* -verbejä määräävään *olla* -verbiin liittyvän totaalisen predikatiivin sija on aina oleva nominatiivi.

Siis: Luulin hinnan olevan *halpa*, Miehen kerrottiin olleen *väkevä*, Isä käski pojan olla *ahkera*, Miksi annat pojan olla *tottelematon*?

Keskustelussa todettiin, että ehdotettu uudistus on luonteva eikä loukkaa kieltunnetta; se on melkoisessa määrin jo käytännössä toteutuneenakin, ja kehitys luultavasti olisi ennemmin tai myöhemmin ilman säännönmuutostakin vienyt tähän samaan, kielenkäyttöä eräessä sen pulmallisessa kysymyksessä yksinker-

taistavaan tulokseen. Hankala kaksinaisuus poistuu, ja varsinaisen virheellisen käytön erottaminen tulee helpommaksi (nim. sellaisten vanhastaankin tuomittujen tapausten kuin esim.: Minun pitää olla *ahkeran* ja Köyden ollessa *vanhan*). Haluamatta vanhaa Setälän esittämää kantaa ainakaan toistaiseksi leimattavan virheelliseksi, pikemminkin vain vanhentuneeksi tai murteelliseksi, valiokunta asettui kannattamaan alustajan ehdotusta.

Samassa kokouksessa yliopett. E. A. SAARIMAA alusti kysymyksen eräisiin objektinsääntöihin mahdollisesti tehtävistä muutoksista. Runsain esimerkein alustaja osoitti, miten toisaalta päätteettömän akkusatiivin käyttö pyrkii vastoin sääntöä laajenemaan useissa, monesti kielelme varsinaiselle luonteelle vieraissa, mutta silti välttämättömissä objektitapauksissa ja toisaalta käytetään säännön vastaisesti päätteellistä akkusatiivisia.

Edellisiä, siis päätteettömän akkusatiivin yleistymistapauksia alustaja esitti kolme tyyppiä:

a) Esim. Annoin hänen toimekseen purkaa *rakennus*; pitää säännön mukaan olla: *rakennuksen*, koska predikaatti ei ole yksipersonainen eikä objekti liity subjektin attribuuttina olevaan infinitiiviin (vrt. Hänen toimekseen annettiin purkaa *rakennus*, Hänen toimenaan oli purkaa *rakennus*). — Sääntöä ei olisi muutettava.

b) Esim. Hän sai luvan kirjoittaa *kirje*; pitää säännön mukaan olla: *kirjeen*, koska objektin pääsanana oleva infinitiivi liittyy lauseen objektiin (lupa -sanaan) eikä subjektin (vrt. Hänellä oli lupa kirjoittaa *kirje*). — Sääntöä ei olisi muutettava.

c) Esim. Isäntä vahvistui päätöksensä rakentaa *navetta*; säännön mukaan pitäisi olla: *navetan*, koska objekti liittyy

infinitiiviin, joka on adverbiaalina olevan substantiivin (päätöksessään-sanan) määräyksenä. — Käytännössä objekti kuitenkin melkein poikkeuksetta esiintyy päätteettömässä akkusatiivissa. Sitä ei liene syytä pitää virheenä, vaan voitaneen suvaita säännön mukaisen rinnalla — mikäli entisen säännön mukaista ollenkaan käytetään. Sallittakoon siis sanoa esim.: Hän ryhtyi tekemään totta *aikomuksestaan* hankkia itselleen parempi *ansiotoimi*, Ylimääräisiä valtiopäiviä pääministeri perusteli *välttämättömyydellä* saada *yliopistokysymys* pois päiväjärjestyksestä.

2. Jälkimmäisistä, siis päätteellisen akkusatiivin yleistymispyrkimyksistä alustaja niinikään esitti kolme erilaista tapausta:

a) Esim.: Yhteiskunnan on suojattava heikompia määräämällä *alimman palkan*; pitää olla: *alin palkka*; objekti tällöin tav. liittyy III infinitiivin muotoon, ja milloin hallitseva verbi on imperatiivin 1. tai 2. persoonassa, passiivinen tai yksipersonainen, ei ole syytä säännöstä poikkeamiseen.

b) Esim.: Ottaen huomioon rahan arvon *alenemisen* päätettiin vakuutusta korottaa; säännön mukaan: *aleneminen*, koska predikaatti on passiivinen eikä ole syytä asettaa objektia poikkeusasemaan. — Mutta kun II infinitiivin instruktiivisia usein käytetään predikaatista riippumattomana, lauseen vastikkeen tavoin (esim.: Edellä *esitetyn* huomioon ottaen ei tarvitse ihmetellä, *Tämän* muistaen olisi kiinnitettävä huomiota paikan edullisuuteen) eikä tavallisena adverbiaalina, silloin objektin voitaisiin sallia olevan päätteellisessä akkusatiivissa.

c) Ns. objektinsukuisissa määräyksissä, jotka vastaavat kysymyksiin: kuinka pitkän matkan, kuinka kauan, kuinka monta kertaa, kuinka monennen kerran, käytäntö on useimmiten ristirii-

dassa säännön kanssa ja ilmaus esiintyy muuttumattomana adverbiaalina eikä objektin luonteisena. Esim.: Näytelmä esitetään *viimeisen kerran*, Juoskaa koko ajan. Päätteellinen akkusatiivilienee sallittava säännön mukaisen (= objektin luonteisen) rinnalla.

Keskustelussa asetuttiin yksimielisesti kannattamaan alustajan 1 c- ja 2 c- tapauksiin ehdottamaa säännön väljentämistä. Sen mukaan säännöstä poikkea-

minen olisi hyväksyttävää, kun objekti kuuluu substantiivin muodostamasta adverbiaalista riippuvaan infinitiiviin (esim. Hän kertoi *yrityksestään avata ovi*) ja ns. objektinsukuisten määräysten yhteydessä, joissa määräys tajutaan enemmän adverbiaaliksi kuin objektiksi (esim. Ranska julistettiin *kolmannen kerran tavallaksi*).

**SKS:n kielitoimisto.**